

Isidor Marí: “Registres i varietats de la llengua”, *COM ensenyar català als adults*, 12 (text adaptat)

Les varietats dialectals de la llengua

Al moment d’observar la diversitat de la llengua es troben dues menes de varietats lingüístiques: els dialectes i els registres. Els dialectes o varietats dialectals són pròpies de les persones, van vinculades a uns grups humans definits i formen part, per tant, de la seva identitat. Les varietats dialectals es vinculen a les persones, als grups humans, i procedeixen totes de la quantitat de relacions que hi ha entre les persones que es troben més a prop.

Els dialectes més coneguts són les varietats dialectals geogràfiques. Aquestes varietats vénen donades per la relació entre les persones que viuen en llocs pròxims, les quals comparteixen unes característiques lingüístiques que els són pròpies i que els distingeixen d’altres grups que viuen en altres territoris. Podríem exemplificar-ho a partir de la gran divisió dialectal de la llengua catalana: parlars occidentals i parlars orientals.

Unes altres varietats, també dialectals, són les varietats històriques. En aquest apartat podem parlar del català del segle XV o del català de la Renaixença, però potser també hi hauríem d’incloure les varietats històriques que es poden observar en la societat actual. Des d’aquest punt de vista, distingiríem la manera de parlar de generacions joves i la de generacions més grans.

De tots els dialectes, els que ha estat més recentment objecte d’estudi són els dialectes socials, les varietats socials de la llengua. Dins de les societats també hi ha unes característiques lingüístiques pròpies, per exemple, dels grups professionals o dels grups que comparteixen alguna activitat. Així doncs, es podria parlar d’un dialecte propi dels estudiants o dels metges. Hi ha també altres característiques socials, com poden ser la classe social, que permetrien distingir unes varietats populars d’una varietat diguem-ne d’elit.

Els registres: les varietats funcionals de la llengua

Passem ara a un altre aspecte, potser el menys conegut de tota la diversitat lingüística: el de les varietats funcionals de la llengua, és a dir, els registres. Així com els dialectes es vinculen a les persones i als grups humans, els registres es vinculen a unes funcions, a uns usos determinats. Aquestes funcions tenen unes constants lingüístiques que les caracteritzen i que permeten parlar d’un tipus de llengua propi de cada funció que anomenem registre.

Així com els dialectes tendeixen a agrupar-se, a unificar-se, a disminuir les diferències entre uns i altres com a resultat de l’augment de comunicació entre tota la gent, els registres tendeixen més i més a diversificar-se. Els registres es van fent, i tots sabem que cada dia n’apareixen de nous, fruit de l’aparició de noves formes de comunicació.

Els factors que defineixen els registres són quatre: la temàtica, el nivell de formalitat, el canal de comunicació i el propòsit o la intencionalitat.

1. La temàtica

La temàtica determina unes formes lingüístiques especials de cada un dels registres. En principi, podem distingir els temes generals i els especialitzats. Per exemple, si tractem d'un mal de coll de manera general li direm així: *mal de coll*. Si el tractem dins d'un camp especialitzat, podem distingir ja si és *una faringitis* o bé *una amigdalitis*. Ja usem un altre tipus de formes expressives.

Les diferències de temàtica entre els registres solen caracteritzar-se principalment pel vocabulari. Els registres especialitzats tenen un vocabulari propi en el qual solen abundar els cultismes i els tecnicismes.

2. El nivell de formalitat

Si una persona ha agafat *una borratxera* -mot que forma part dels registres de temàtica general- en un to de formalitat baix, en un nivell familiar podríem dir que ha agafat *una trompa*: Si voleu un exemple que és considerat socialment vulgar, podríem dir que ha agafat *una merda*. En canvi, un metge que faci un diagnòstic dirà que el seu pacient pateix *>una intoxicació etílica aguda*.

Normalment ens cal usar cada un d'aquests registres en el moment adequat. Perquè si parlant amb els nostres amics diguéssim que *Joan pateix una intoxicació etílica aguda*, es pensarien que parlem irònicament o bé que som uns pedants irresistibles.

Per tant, hi ha un segon element a part de l'especialització de la temàtica que condiciona els registres, el nivell de formalitat. Hi ha uns elements que caracteritzen d'una manera molt evident aquesta diferència de formalitat, que són les formes de tractament. És habitual que quan usem el *>tu* estiguem en un nivell de cordialitat familiar. En canvi, en un nivell de formalitat molt alt, solemne, fem *Eminència Reverendíssima, Molt Honorable Senyor...*

3. El canal de comunicació

És el tercer element que caracteritza els registres lingüístics. L'augment dels canals de comunicació avui dia ha complicat considerablement la caracterització dels registres per raons del canal. La diferència fonamental que es pot fer és entre els canals de comunicació orals i els escrits.

Com que la comunicació oral sol ser molt més espontània que l'escrita, és també molt més efímera. Les paraules orals no es poden controlar perquè van fluint, en canvi les escrites poden ser molt més pensades i, per tant, són molt més controlables. I tot això condiciona d'una manera extraordinària els criteris de distinció dels registres. No obstant això, hi ha formes de llengua escrita que són molt espontànies, com ara els SMS o els xats.

4. El propòsit o la intencionalitat

Hi ha registres que tenen un voluntat objectiva i que es refereixen a la realitat externament, per exemple, la descripció d'una ruta (distància, mitjans de transport...) en una guia de viatges; i en canvi hi ha unes intencionalitats, uns propòsits que són

subjectius, amb els quals es vol expressar la identitat o la manera de sentir pròpies, com ara, les recomanacions de restaurants en la mateixa guia de viatges.

Aquests registres objectius o subjectius també tenen les seves pròpies característiques lingüístiques, i la més evident, probablement, és l'ús de les persones gramaticals. Quan es fa servir la llengua amb una intenció objectiva, posem per cas en un article en un revista científica, normalment no sol aparèixer mai la primera persona del singular; l'autor sol usar el plural de modèstia: *nosaltres opinem que...*, *a la secció anterior hem vist que...* Igualment sol usar la tercera persona per adreçar-se al lector: *com observarà el lector...* Aquestes limitacions en l'ús de les persones gramaticals són fruit de la distància que es vol establir amb la subjectivitat de les persones.

Per tant, hem vist que la temàtica, la formalitat, el canal i el propòsit o la intencionalitat condicionen molt les formes de llengua que usem. En aquest sentit, aprendre una llengua vol dir dominar un repertori de registres adequat a les funcions que hem de fer. Hi ha, evidentment, unes necessitats lingüístiques generals, hi ha uns registres generals que tots hem de dominar. Uns, encara que només sigui passivament, és a dir, hem de ser capaços d'entendre'ls quan els llegim o quan els sentim; d'altres, en què cal ser capaços d'expressar-se, oralment o per escrit.